

Ian Parker (red.): **Social Constructionism, Discourse and Realism**, Sage, 1998.

Anmeldt af *Volker Bunzendahl*, cand. psych., amanuensis ved DLH-Århus.

Politisk psykologi – en nødvendighed, en uundgåelig konsekvens?!

Jeg boede engang i en jordhule¹ sammen med andre ”bybørn”. Vore jordhuler var vore hjem, - og det var vor *virkelighed*. **Realitet eller Idealisme? Eller både/og?**

Nogle andre mente, at de, da de var borgmestre og amtsrådsmedlemmer havde mere ret til at bestemme, hvad der i *virkeligheden* må finde sted, og hvad der ikke må findes i *virkeligheden*.

De påberåbte sig landets love og tolkede disse således, at ”jordhuler” i *virkeligheden* ikke måtte være hjem for nogen, i vores *virkelige virkelighed*, alt imens vi – i *virkeligheden* - i vore jordhuler holdt fællesmøder om, hvordan vi selv ønskede at forsvare vores virkelighed. **Realitet eller Konstruktion? Eller både/og?**

Denne historie er snart 20 år gammel. De gamle jordhuler er der ikke mere, men nye er dukket op, og livet i jordhule-landsbyen går sin gang – i *virkeligheden*, også i dag. I dag er det lovligt - med visse forbehold - at leve og bo i ”jordhule-landsbyen”. Så i *virkeligheden* er ”en alternativ livsform” blevet *virkelighed*, også for dem, der ikke brød sig om det. **De-konstruktion, diskurs, re-konstruktion...?**

Nu er jordhulerne *virkelighed*, men den *virkelighed*, som fandtes den gang, da hytterne var uden strøm, radio, rindende vand, den er flyttet et andet sted hen. Eller den må skabes – i *virkeligheden* – på ny – måske også i psykologiens landskab? **Vision eller Realitet? Eller både/og?**

Læseren vil måske undre sig over, at anmeldelsen starter med en lille, personlig anekdote. Men der er netop i bogens ånd, - umiddelbart noget, der springer frem under læsningen af sidste kapitel i denne bog, der indeholder 11 artikler af bidragydere fra England, USA, Australien, Sydafrika og Venezuela. Skribenternes teoretiske og politiske ståsted strækker sig fra kritiske psykologer over ”discourse analysis”-folk så som Parker selv, til endnu mere ”fritsvævende” relativistiske udgangspositioner så som social konstruktionistiske tilgange, uden dog at mere ekstreme positioner er inviteret med. Det med ekstrem er en tolkningssag, da f.eks. Gergen af nogle opleves som allerede meget ekstrem, medens andre, som jeg selv, oplever Gergen som en moderat udgave af nyere postmoderne tilgange (for mere radikale tolkninger, se Newman/Holzman, 1996, 1998²).

Læsningen af bogen er interessant og opfylder et behov hos mig, - nemlig at jeg kan læse om, og eventuelt diskutere de problemer om social konstruktionismen, som denne bog vil se nær-

¹ Her tales om Thylejren, Det ny samfund, Frøstrup, hvor jeg har boet i perioden 1977 - 1981.

² ”Unscientific Psychology”, 1996, Präger; ”The end of knowing”, 1998, Routledge.

mere på. Desuden er det da mit håb, at de mange kritiske stemmer i forhold til social konstruktionismen og deres krav om epistemologisk relativisme her både kan få bekræftet deres egen "tvivl", men også med denne bog kan og forhåbentlig griber muligheden for at reflektere over den "de-konstruktive" holdning, dens fordele og ulemper, og farer. Hvis man er, eller føler sig som "politisk bevidst" psykolog, uanset om man kalder sig for realist eller postmodernist (= relativist), er bogen yderst interessant, hvis man vil se nærmere på *hele* "bevægelses" dilemma³ med at være "knaldgod" til at kunne påpege, hvordan positivistiske og kognitive tilgange er politisk (u-korrekte), og samtidigt at være bange for at give "handlingsanvisninger", da der jo altid er andre muligheder at tolke virkeligheden på...

Bogen indeholder 11 artikler plus et forord af **Rom Harré**.

Ian Parker indleder selv, men overlader ellers opgaven at diskutere de enkelte bidrag til **Vivian Burr**, der i 1995 selv udgav en anbefalelsesværdig introduktionsbog til social konstruktionisme. Hun diskuterer de gængse dilemmaer, der opstår i kølvandet på, at man indtager en social konstruktionistisk holdning. Efter at pege på fordelene ved denne indstilling, så som at vi i vort fag forholder os kritisk til os selv og vort fags frembringelser, peger hun på de dilemmaer, social konstruktionismen kan ses som med-årsag til. *Hvordan kan vi beslutte os til at vælge een frem for en anden måde at anskue tingene på - hvis alt er relativt? Hvordan kan vi tale om moral, hvis "alle stemmer" har lige ret til at blive fremført og til at blive hørt? Og hvem er den aktive, hvis selvet er en social konstruktion?* Så ifølge Burr er et af social konstruktionismens problemer, at den i en upolitisk form ikke kan tage det ansvar på sig, der skal til, hvis der skal peges på alternativer, dvs bedre måder at leve på. Når vi dekonstruerer alt og alle - har social konstruktionismen svært ved at vise os "kursen". Fordi, på hvilket grundlag kan vi komme med anbefalinger, med gyldige beskrivelser? Her peger Burr på "reflekterende"⁴ og "narrative" forsøg på at overvinde dette dilemma.

³ Hvem er det, der betegnes her med "bevægelse"? Parker og folk omkring ham mener vel social konstruktionistiske tilgange, kritiske og narrative og systemiske psykologer, en del feminister, folk fra "radical-psychology-network", fra PPR – Political Psychologists Resistant, folk fra bl.a. Gergens "The Taos Institute"... m.m. I Danmark er vi da politisk – ikke mere – særligt aktive, - men virksomhedsteorien er da en "skole", der i det mindste har politiske rødder, men måske mangler den tilknytning til NGO-Psychology, som både Parker og Gergen har – ikke som en sidebeskæftigelse, men som en aktivitet blandt mange, som understreger alvoren i vel begges intention om at revolutionere psykologisk praksis. I Danmark er der desværre sjældent direkte kontakt mellem folkelige grupperinger og akademisk psykologi. På den anden siden har vi en meget mere folkelig tradition (Grundtvig...), og vi har i Danmark altid tolket psykologi som både humanistisk og samfunds-faglig, med deraf følgende metodiske og videnskabsteoretiske indstillinger, der har været fjernere fra empiristiske videnskabsidealer end så mange andre steder. Måske er det derfor, at mange danske forskere er nærmest fjendtligt indstillet over for Gergen, o.l.?

⁴ og her tænkes på bl.a. Tom Andersen, Norge; John Shotter, Arlene M. Katz, Harlene Anderson, Karl Tomm, alle USA, John Morss, N.Z., Sheilla McNamee, Kenneth Gergen, USA, John Kaye, Australien se hertil bl.a. "Relational Responsibility" - McNamee/Gergen (1998), Sage, Deconstructing Psychotherapy, Ian Parker (red.)(1999), Sage.

Det at skabe rum, hvor "vi" giver rum til mange stemmer, som er lige-gyldige, dér skaber vi da ud over den individuelle læring et "vi", som kan danne det manglende grundlag, som vore beslutninger kan baseres på.

Social constructionism makes us conscious of the diversity and difference in humanity. I believe that it rightly cautions us against assuming that "we" (whoever "we" are) can legitimately speak on behalf of "them" (whoever "they" are). (s. 17).

Hun peger på Foucaults dilemma, der på den ene side vil "pille" enhver "totalitærdiskurs" fra hinanden, men dog uden selv at komme med anvisninger om, hvordan tingenes tilstand kan blive forandret. ... Artiklen slutter med netop at henvise til de forskellige stemmer i denne bog, nogle der ser sig som værende på et realistisk, og derfor kritisk ståsted, andre, der netop kan se styrken i at gå ud fra en epistemologisk relativisme, selv om det dermed ikke er nødvendigt, at man tager afstand fra en sund fornufts ontologiske realisme.

Andrew Collier, Southhampton, er nok et af de mest kritiske og realistiske bidrag til bogen, som således også kan være interessant for f.eks. danske særdeles realistiske og anti-relativistiske virksomhedsteoretikere at læse. Han peger på, at en kritisk holdning ikke bare er en ide, vi konstruerer. Det er faktiske livs- og samfundsforhold, vi må forholde os til. Med al respekt for sproglige, hvor vi i dialog lytter til hinandens tydninger af betydninger af ord, så er det noget andet, når vi handler.

*There is a difference between the way reality is given in language and in practice. Language can be about reality, and could not exist if it were not sometimes about reality, but it can freewheel. Mistakes arise, said Wittgenstein, when language goes on holiday. But practice does not go on holiday in the same way. **In practice reality hits you in the face** - at any rate, unless you take precautions to stop it doing so. (s. 51, min fremhævelse)*

Carla Willig, fra U.K., bidrager med en anden kritisk artikel, der ser på de problemer, der opstår, når man som Willig opfatter sig både som social konstruktionist og som international socialist. Pladsen her tillader ikke at gå i dybden, men hendes bidrag er yderst tankevækkende betragtninger om, hvordan vi kan og skal vælge side i konkrete sager og virkeligheder. Forstår jeg hende ret, må en social konstruktionisme se sig baseret på en materialistisk realisme, selv om man samtidigt bibeholder, at alle "stemmer" må blive hørt.

Therefore, while positivistic psychology is able to take snapshots of a particular socio-historical moment and build theories of human functioning on the basis of it, a critical realist psychology would have to engage in a critical examination of concepts and their meanings through historical, cross-cultural and political analyses in order to be able to generate satisfactory explanations of contemporary human behavior. (s. 102)

Også de andre bidrag tager kritisk stilling, nogle dog ikke som førnævnte med begge fødder på jorden, men mere baseret på relationer på det, der er midt imellem. Men dog ikke blind for netop de ulemper, dette måtte bringe med sig.

Bogen slutter med fire bidrag (et er af Kenneth Gergen), der overskuer de andres mere debatterende indlæg, med fingerpeg mod nye horisonter, med opsummeringer af, hvad der således kan blive gjort for, at vort fag kan acceptere en epistemologisk relativisme, der delvis baseres på en ontologisk realisme.

En god bog, der forhåbentlig læses ikke kun af venner (postmoderne, social konstruktionistiske, diskursive, systemiske folk), men også af dem, der er bange for social konstruktionister, som "*er lige så farlige som magikere og hekse i den mørke middelalder*". Læser man denne her bog, har man mulighed for at se, at social konstruktionisme anno 1999 nok nærmere er Marx og Vygotsky end den Leontjev-tro, dansk virksomhedsteori ønsker at indrømme, - det vil jeg da mene.

Bogen er for mig endnu et fint bidrag til debatten, og den er med til at understrege den social konstruktionistiske "holdnings" seriøsitet ved netop ikke kun at anvende dekonstruktion på andre, men også på sig selv og sine egne synspunkter. Og den er da med til at holde ilden igang, her kort før årtusindeskiftet, - hvor det vil vise sig, om fremtidens psykologer vil se sig som MOMO'er⁵, eller tidsagenter.

Lad mig her slutte med K. Gergens ord efter læsning af de andres bidrag:

In conclusion, we can locate within these many offerings a new stage of development - a festering antithesis giving way to a promising synthesis. Yet, the synthesis is not singular in this case, but multiple. We find here intimations of a new range of relational forms, forms that are redolent with potential - not only for our intellectual and practical/political lives together, but for the societies that establish the very possibility of our endeavors. (s. 155)

⁵ Momo er en eventyrfigur fra fortællingen af samme navn, af Michael Ende, der også har forfattet bl.a. "den uendelige historie".